

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Криворізький державний педагогічний університет

СХІДНОСЛОВ'ЯНСЬКА ФІЛОЛОГІЯ:
ЗДОБУТКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ
Збірник матеріалів X Всеукраїнської студентської наукової
інтернет-конференції

Випуск 10

Кривий Ріг
2019

ББК ШО+ Ш12-9

УДК881+883+882+808

Східнослов'янська філологія: здобутки та перспективи : збірник матеріалів Х Всеукраїнської студентської наукової інтернет-конференції. Кривий Ріг, 2019. Вип. 10. 186 с.

Студенти із закладів вищої освіти України висвітлюють актуальні питання лексики, фразеології, граматики, мови художньої літератури; лінгвістичної поетики, теорії і історії української, російської і зарубіжної літератур, а також методики їх викладання в середній школі.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

Ректор КДПУ, доктор філос. наук, професор **Я. В. ШРАМКО**

Проректор з наукової роботи КДПУ, доктор пед. наук, професор **В. А. ГАМАНЮК**

Доктор філол. наук, професор **Ж. В. КОЛОЇЗ**

Доктор пед. наук, професор **Т. М. МІШЕНІНА** (*відповідальний редактор*)

Канд. філол. наук, доцент **О. І. ГАМАЛІ** (*відповідальний редактор*)

Канд. філол. наук, доцент **І. О. ІНШАКОВА**

Канд. пед. наук, доцент **О. Б. КАНЕВСЬКА**

Канд. пед. наук, доц. **В. А. КАРПЮК**

Канд. філол. наук, доцент **Л. М. СЕМЕНЕНКО**

Канд. філол. наук, ст. викл. **Н. О. ЗАХАРОВА**

РЕЦЕНЗЕНТИ

доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри лінгвістичної підготовки іноземців Дніпропетровського національного університету імені Олеся Гончара

О. І. ПАНЧЕНКО

доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри іноземної філології і перекладу Національного університету біоресурсів і природокористування України

С. М. АМЕЛІНА

Технічні редактори:

І. В. Масляєва

М. В. Науменко

Схвалено Вченою радою факультету української філології
(протокол № 9 від 25 квітня 2019 року)

Криворізького державного педагогічного університету

КОМПАРАТИВНИЙ АНАЛІЗ ПЕРЕКЛАДІВ СОНЕТУ «МА ВОНÈМЕ» ЖАНА НІКОЛА АРТЮРА РЕМБО

У статті розглянуто різноманітність інтерпретаційних підходів вітчизняних перекладачів до правил поетичного перекладу. Обґрунтовано думку, що переклад має відтворювати авторську образність, а перекладач вживати широкий діапазон художньо-зображальних засобів задля збереження індивідуального стилю автора.

Ключові слова: поетичний переклад, поетичний образ, *enjambement*, віршовий ритм, авторський стиль, ритмічний малюнок, строфіко-композиційна форма, лексична номенклатура перекладу.

L'Homme aux semelles de vent.

Paul Verlaine

Артюр Рембо є видатною постаттю французького символізму. Його поетичні твори увійшли до скарбниці світової поезії. Поет уособив в собі багато протиріч: волелюбність, пошуки себе, нігілізм та безумства юності, – що сприяє зацікавленості його поезією. Багато хто з перекладачів прагнув здійснити переклади незвичайної, мелодійної, геніальної поезії А. Рембо.

Метою статті є компаративний аналіз перекладів сонету А. Рембо «Моя циганерія», виконаних В. Стусом та В. Левіком.

Цей твір є справжнім гімном богеми, людини, яка відірвалася від суспільства, яка втекла, залишилася наодинці з небом і зірками. Життя Артюра Рембо нагадує нескінчену низку безоглядних та безцільних мандрювань, під час яких склалася його авторська естетика оновленої поетичної мови. Свобода для Рембо не була позбавлена ілюзій, але невдачі та поразки нагадували йому про сувору дійсність. Розуміє це і сам поет, судячи з того іронічного тону, що пронизує твір. Ось ті фонові знання, якими потрібно володіти для розуміння ліричного образу, створеного поетом.

Сонет перекладався неодноразово, найцікавішими вважаємо інтерпретації Василя Стуса українською мовою і Вільгельма Левіка, відповідно, російською. Для порівняльного аналізу поетичних перекладів доцільно привести оригінал і його підрядковий переклад.

*Je m'en allais, les poings dans mes poches crevées ;
Mon paletot aussi devenait idéal ;
J'allais sous le ciel, Muse ! et j'étais ton féal ;
Oh ! là là ! que d'amours splendides j'ai rêvées !
Mon unique culotte avait un large trou.
- Petit-Poucet rêveur, j'égrenais dans ma course
Des rimes. Mon auberge était à la Grande Ourse.
- Mes étoiles au ciel avaient un doux frou-frou
Et je les écoutais, assis au bord des routes,
Ces bons soirs de septembre où je sentais des gouttes
De rosée à mon front, comme un vin de vigueur ;
Où, rimant au milieu des ombres fantastiques,
Comme des lyres, je tirais les élastiques
De mes souliers blessés, un pied près de mon coeur!*
[4, с.110].

Переклад В. Стуса

Моя циганерія
Руками по кишенях обмацуючи діри
І ліктями світивши, я фертиком ішов,
Бо з неба сяла Муза! Її я ленник вірний,
Ото собі розкішну вигадував любов!

Штани нінащо стерті? Та по коліно море!
Адже котигорошку лиш рими в голові.
Як зозулясті кури, сокочуть в небі зорі,
А під Чумацьким Возом — банкети дарові.

Розсівшись при дорозі, ті гомони лелію,
Роса на мене впала, а я собі хмелію,
Бо версневий вечір – немов вино густе.

І все капарю вірші, згорнувшись у калачик.

*Я уходил с кулаками в прорванных карманах,
Мое пальто тоже становилось им подстать.
Я шел под небом, Муза, и я был твоим верноподданным.
О-ля-ля, о какой великолепной любви я мечтал!
В моих единственных штанах была широкая дыра.
- Мальчик с пальчик, мечтатель, я сыпал по пути рифмами.
Пристанницей мне была Большая Медведица.
- Мои звезды в небе издавали нежный шелест.
И я их слушал, сидя на обочине дорог,
В эти добрые сентябрьские вечера, когда я чувствовал капли
Росы на своем лбу, словно вино, дающее силы;
Когда, рифмуя среди фантастических теней,
Как струны, натягивал резинки на своих израненных ботинках,
прижав ногу к своей груди.
(Переклад наш. – Ю.Щ.)*

Переклад В. Левіка

Моя цыганищина
Засунув кулачки в дырявые карманы,
Одет в обтерханную видимость пальто,
Раб музы, я бродил и зябнул, но зато
Какие чудные мне грезилась романы!

Не видя дыр в штанах, как Мальчик с пальчик мал,
Я гнаться мог всю ночь за рифмой непослушной.
Семью окошками, под шорох звезд радушный,
Мне кабачок Большой Медведицы мигал.

В осенней тихой мгле, когда предметы сини
И каплет, как роса, вино ночной теплыни,
Я слушал, как луна скользит меж облаков,

*Мов струни ліри – тіні (їх купаю, як м'ячик).
Штиблети каші просять? Ова, і це пусте! [3, с.109].*

*Иль, сидя на пеньке, следил, как бродят тени,
И сочинял стихи, поджав к груди колени,
Как струны теребя резинки башмаков. [4, с.368].*

Передовсім, звернемо увагу на ритмічну організацію сонету. Будь-яка поетична мова заснована на законах симетрії. Ритм виникає внаслідок закономірного повторення сумірних одиниць (наголоси, склади, рими) і є не тільки формою, а й емоційним змістом поетичного твору.

Структура строфи в оригіналі побудована на поєднанні рим (А Б Б А). В. Левік зберігає віршований розмір оригіналу і його оригінальну структуру, наслідуючи впорядкований і самобутній стиль А. Рембо. Побудова строфи в його інтерпретації повністю збігається з авторською, збережено й строфіко-композиційну форму.

В. Стус змінює віршований розмір і ритмічний малюнок, тим самим надає своєму перекладу дещо оригінальної форми. Змінивши тональність твору, перекладач намагався втілити один з основних принципів символістської поезії – музикальність. У такому разі було б привести слова А. Карельського: «Переклад може бути прекрасним і бездоганим, але він вже не стільки переклад, скільки його геніальна варіація» [1, с. 242].

Важливим компонентом аналізу композиційних структур українських перекладів Рембо є розгляд особливостей розташування синтаксичних груп. На тлі звичного збігу ритмічних груп (віршів) та синтаксичних груп, яскравим виражальним засобом, характерним для поезики Рембо, є віршовий прийом *enjambement*, тобто перенесення частини речення або тематично пов'язаної групи слів з попереднього рядка у наступний із збереженням ритміко-інтонаційної закінченості рядка. Завдяки створеній невідповідності ритмічної та смислової паузи віршові рядки не мають чітких обмежень, кожен віршовий рядок ніби перетікає у

наступний відповідно до авторського прагнення досягнути інтонаційної наспівності, тривалості звучання.

Одним із важливих аспектів перекладу є прагнення зберегти повною мірою поетичне звучання вірша і не порушити точний зміст оригіналу. Лексична номенклатура перекладу відіграє при цьому важливу роль. Слова є носіями думок, образів, понять. Вони вступають між собою в складну взаємодію, створюючи для нас мережі уявних і чуттєвих асоціацій [2, с. 152].

У сонеті «Моя циганерія» А. Рембо змалював поетичний спосіб свого життя. Сміливий і безвідповідальний юнак, геній і *фертик*, якому *по коліно море, з дірками в кишенях* (тобто без грошей), а в голові *лиш рими*, мандрує без мети. Голод і холод його не бентежать, у нього є найвище для поета щастя – *хмеліти від вересневого вечора і капарити вірші, згорнувшись у калачик*. Небо для нього – як господарство в доброго селянина, *бо як зозулясті кури, сокочуть в небі зорі*. Його найбільша любов – Муза, для якої він *ленник вірний*.

Перекладацька інтерпретація першого катрену у В. Левіка видається більш вдалою, оскільки він краще дібрав лексичні одиниці, які гармонійно та мелодійно поєднані. У В. Стуса цей катрен перекладений майже буквально, оскільки перекладач прагне зберегти точний зміст оригіналу, але у перекладі українською мовою змінюється ритмічний малюнок вірша.

У другому катрені обидва перекладачі втілюють тему мандрювань поета. Але В. Стус тут дещо відходить від авторського тексту на лексичному та синтаксичному рівнях. Наприклад, змінює *рими*. Крім того, в оригіналі наявний такий фонетичний засіб як звуконаслідування *frou-frou*, що означає *шелест*. В. Стус не використовує його в своїй інтерпретації, тоді як В. Левік майстерно це робить, вводячи слово *шорох*.

У першій терцині в перекладі В. Стуса ми можемо спостерігати раніше згадуване відтворення *enjambement*. Створення власних

enjambement мають на меті збереження ритмічних та інтонаційних особливостей вірша: *Et je les écoutais, assis au bord des routes, / Ces bons soirs de septembre où je sentais des gouttes / De rosée à mon front, comme un vin de vigueur – Розсівшись при дорозі, ті гомони лелію, / Роса на мене впала, а я собі хмелію, / Бо вересневий вечір – немов вино густе*. Натомість В. Левік нехтує цим прийомом та дає власну інтерпретацію твору.

У другій терцині В. Левіку вдається точно передати зміст оригіналу, зберігши при цьому навіть його синтаксичну конструкцію: *Иль, сидя на пеньке, следил, как бродят тени, / И сочинял стихи, поджав к груди колени, / Как струны теребя резинки башмаков – Où, rimant au milieu des ombres fantastiques, / Comme des lyres, je tirais les élastiques / De mes souliers blessés, un pied près de mon coeur!*

В інтерпретації В. Стуса це виглядає так: *І все капарю вірші, згорнувшись у калачик. / Мов струни ліри — тіні (їх купую, як м'ячик), / Штиблети каші просять? Озва, і це пуста!...,* що також становить майстерний зразок поетичної інтерпретації.

Обидва переклади мають свої переваги, що свідчить про талант їх авторів. Переклад В. Левіка максимально точний в лексичному і синтаксичному плані, але тут також присутні деякі стилістичні упущення. Інтерпретація В. Стуса цікава тим, що автор перекладу вміє знайти в українській мові такі лексичні відповідники, що повною мірою передають емоційні пориви душі ліричного героя. Однак, часто зв'язок з оригіналом встановлено більш на асоціативному рівні, ніж на лексичному. Амплітуда відхилень не повинна позначатися на індивідуальності автора, руйнувати образ або змінювати авторську трактовку.

Отже, ми бачимо, що перекладачі керуються різними підходами в роботі над поетичним текстом, проте якість їх перекладацьких інтерпретацій дозволяє віднести їх віршовані переклади до яскравих зразків вітчизняної перекладної лірики.

Література

1. Карельский А. Творческая индивидуальность переводчика и его «стилистический слух». Москва : Иностранная литература, 1994.
2. Ніколенко О. М. Поезія французського символізму. Шарль Бодлер, Поль Верлен, Артюр Рембо: посібник для вчителя. Харків : Веста : Видавництво «Ранок», 2003.
3. Рембо А. Избранное. Москва : Прогресс, 1985.
4. Чуковский К. Высокое искусство. Москва : Советский писатель, 1988.

Никоненко Е. Особенности реализации авторской модальности в романе Дины Рубиной «Белая голубка Кордовы».....	154
Прудко Ю. Особенности лексической реализации концепта «творчество» в художественной картине мира А. Вознесенского.....	159
Сергійчук А. Позначення декомунізаційних процесів на топонімічному просторі Дніпропетровщини.....	163
Ткаченко О. Изображение пошлого мира в поэме Н. Гоголя «Мертвые души»	169
Федоряка Л. «Соло для Соломії» Володимира Лиса: жанровий різновид сімейного роману-хроніки.....	172
Щербак Ю. Компаративний аналіз перекладів сонету «Ma bohème» Жана Нікола Артюра Рембо.....	178